

MUNZUR ÜZERİNE MAKALELER

(Seyfi Cengiz, Mayıs-Haziran 2004)

İÇİNDEKİ MAKALELER

- 1) MUNZUR BABA YARDIM İSTİYOR
- 2) BARDAKTAKİ GÜL AŞKINA
- 3) VATAN TEHLİKEDE!
- 4) BARAJLAR PROJESİ TC DEVLETİNİN DERSİM'İ İMHA STRATEJİSİNİN YENİ AŞAMASIDIR
- 5) ORTAK DAVANIN YARARI İÇİN BİR DESTEK TALEBİ
- 6) ANGER AGAINST TURKEY'S DAM PROJECT ON THE RIVER MUNZUR IN DERSİM IS GROWING
- 7) AN OPEN LETTER TO THE COMPANIES INVOLVED IN THE DAM PROJECT OVER RIVER MUNZUR IN DERSİM-TURKEY
- 8) İŞTE ADRESLER VE MESAJ ÖRNEKLERİ-BARAJLARA KARŞIYSANIZ SESİNİZİ YÜKSELTİN!
- 9) SULARIMIZ VE BİZ
- 10) KEBAN TECRÜBESİ
- 11) DERSİM'İN YÜCE MİHRABI (DERSİM-ZAZA TARİHİNDEN NAKLEN)
- 12) TARİHTE MUNZUR
(DERSİM VE ZAZA TARİHİ'NDEN NAKLEN)

MUNZUR BABA YARDIM İSTİYOR

Seyfi Cengiz
29 Mayıs 2004

Munzur Baba Yardım İstiyor!

Dersim`de sekiz adet baraj ve hidroelektrik santral yapımını planlayan ‘‘Munzur Projesi’’ 1990`ların ortalarından beri parça parça hayata geçiriliyor.

Bu projenin getiri ve götürüsünün ne olacağı yıllardır tartışılıyor.

Devlet bu projenin sadece sulama ve enerji üretimini, dolayısıyla Dersim`i kalkındırmayı amaçladığını iddia etse de, Dersim halkının büyük çoğunluğu haklı olarak bu mazarete kuşkuyla bakmakta ve gerçek amacın farklı olduğunu düşünmektedir.

Bunu daha iyi anlamak için bu projenin hayata geçirilmesinin ne gibi sonuçlara yolaçacağına satırbaşları halinde bakmak bile yetecektir:

Geniş bir alan su altında kalacağı için onlarca köy boşaltılacak. Böylece zaten sürekli göç verip kan kaybetmekte olan Dersim, bir de bu vesileyle bir miktar daha

insansızlaştırılacak. Pülümür, Mercan ve Munzur vadileri göl haline geleceğinden,

Dersim`in doğası, iklim dengesi ve turizm potansiyeli bundan oldukça olumsuz

etkilenecek, bu vadilerde yetişen nadir bitki ve hayvan türleri ve oralarda saklı tarihi

eserler yokolacak. Başta gözesi olmak üzere Dersim inancında ve geleneğinde önemli

yeri bulunan Munzur boyundaki kutsal mekanlar kayıplara karışacak, kirletilmesi bile

günah addeddilen ırmağın doğal akışı bozulacak, özgün alabalığı cançekişecek.

Ortaya çıkacak olan bu sonuçlar Türk devletinin ötedenberi bilinen Dersim`i boşaltma stratejisine hizmet edecek, Dersim`in kendi özkaynaklarına dayalı gelişme ve kalkınma potansiyeline de büyük zarar verecektir.

İşte bu gerçeklerin bilincinde olduğu içindir ki Dersim halkı gündeme girdiği tarihten beri barajların yapımına karşı muhalefetini çeşitli eylemler ve etkinliklerle ortaya koydu, bu projenin iptali için çabaladı.

K. D. Gemeinde de kendi imkanları ölçüsünde bu çabalara destek vermekte ve tüm Dersimliler`den destek ve katkı beklemektedir.

Dara düştüğümüzde kendisinden hep imdat dilediğimiz Munzur Baba`nın şimdi bizim desteğimize, hem de acilen ihtiyacı var. Lütfen bu desteği esirgemeyelim!

BARDAKTAKİ GÜL AŞKINA

Seyfi Cengiz

31 Mayıs 2004

Cevre sorunu 21`inci yüzyilin büyük sorunlarından biridir.

Yerkürede doga ve cevre bilincinin bu denli gelistigi bir cagda, siyasi ya da iktisadi bir cikari söz konusu olmadikca, Munzur Projesi türünden girisimleri akli basinda hic kimse desteklemez.

Devletin bu projeye neden ihtiyac duydugu belli.

Buna diger yazilarimda degindim.

Peki bu projeye acik ya da örtülü destek veren Dersimliler kimlerdir?

Bildigim kadariyla bunlarin basinda barajlari fırsat bilip zenginlesmek isteyen "Tuncelili isadamlari" zümresi, sirket sahipleri ve ortaklari geliyor. Kimi dernek baskani, kimi avukat, kimi mühendis veya doktor, kimi de müteahhittir bunlarin. Dersim`de, Türkiye metropollerinde, Almanya veya Avrupa`nin diger ülkelerinde belirli bir birikim edinmis birkac yüz kisilik bir kitledir sözkonusu olan. Ama bunlar kendi fırsatciliklarini ve cikarlarini "memleket kalkinmasi"na katkı ve "yurtseverlik" diye pazarlamayi da ihmal etmezler.

Baska?

Bir de Munzur Vadisi boyunca yasayan, bu nedenle de birkac kurus istimlak bedeli veya birkac yillik is imkani karsiliginda aldatilan köylüler var.

Dersimliler arasinda benim biligim kadariyla bu iki kesim disinda barajlara "evet" diyebilen yoktur.

Barajlarla ilgili bir yazida okumustum. Bu konuda ne düşündüğü sorulan halktan biri "Munzur kimligin simgesidir" demis. Bir diger "Burasi bir dere degil, namustur" diye eklemis.

Ikisi de dogru söylemis.

Yurtseverligin de, devrimciligin de sinavdan gececegi kritik bir zamandayiz.

Bu projenin hukuki dayanaklari da yoktur.

Hukukcularin söylediklerinden anladigim kadariyla, Munzur Projesi,

1-TC Anayasasi`nin 63. Maddesine aykiridir,

2-Doga ve Cevre Mevzuati`na aykiridir,

3-TC`nin de imzaladigi "Dünya Kültürel ve Dogal Mirasinin Korunmasına Iliskin Sözlesme" (1972)hükümlerine aykiridir,

4-Avrupa Birligi`nin cevre ve tarih kriterlerine aykiridir,

5-Munzur Vadisi`nin 1971 yilinda Milli Park ilan edilmiş olması da bu projenin aleyhine bir kanittir.

Olaya iktisadi gelisme acisindan baktigimizda da bu projenin savunulabilecek yani yoktur. Kamu binalari, karakollar, kislalar, beton bentler kalkinmaya hizmet etmez.

Bunlar "yatirim" degildir.

Dogru bir model secilirse kendi öz kaynaklari Dersim`i kalkindirmaya yetebilir. Ama bunu Dersim`i özgürlestirme stratejisinden bagimsiz olarak gerçeklestirmek olanaksiz gibi.

Dersimli kendi öz-kaynaklarina dayali bir gelisme modeli benimsemek, bu kaynaklarin bu proje örneğinde gördüğümüz gibi kendisine karsi bir silaha dönüştürülmesine izin

vermemek zorundadır. Dersim, kendi kalkınma modelini kendi doğası ve kültürel mirasını özenle ve ısrarla koruyacak bir temele oturtmak, bunu olmazsa olmaz bir koşul olarak benimsemek durumundadır.

Ünlü dizeleri hatırlayalım:

Dersim dört dağ içinde

Gülü bardak içinde

Dersim'i hak saklasın

Bir yarım var içimde

Bu dizelerin değişik versiyonları mevcut.

Benim anladığım bu dizelerde Dersim'in "Bardaktaki gül" olarak tasvir edildiğidir.

Gelin bu gülü soldurtmayalım!

Seyfi Cengiz

VATAN TEHLİKEDE!

Seyfi Cengiz

30 Mayıs 2004

Türkiye'nin sanayisi batıda, su ve enerji potansiyeli ise esas olarak Dersim ve Kürdistan'dadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'ni gündeme sokan Dersim ve Kürdistan'i kalkındırma fikri değil, ülkelerimizin su ve enerji rezervini Batı'daki sanayinin hizmetine kosmaktır. Dicle ve Fırat üzerinde 1970'lerin ortalarında başlatılan çok sayıda baraj ve hidroelektrik santral yapımının amacı budur.

1990'ların ortalarında sıra Munzur ve Harçik'e geldi.

Bu ikiliden Munzur sekiz yerinden kelepçelenmeye başlandı.

Bu projenin de asıl amacı ülkemizin sulama ve enerji ihtiyacı değildir. Türk devletinin ülkemizin kalkınması gibi bir problemi yoktur. Tam tersine onun gerçek niyeti 1915, 20, 25 ve 37-38'de yarım kalani tamamlamak, yani Dersim'i haritadan silmektir. Düşünün ki, sadece Konaktepe Barajı 110 metre derinliğinde bir göl oluşturup 25 kilometrelik bir alanı su altında bırakacak. Onlarca köy bosaltılacak, ülkemizin insani, doğası ve kültürü tamiri olanaksız kayıplar verecek.

Uzun sözün kısası vatan tehlikede!

Barajlara karşı tavir yurtseverlerin denek taşı olacak, gerçek yurtseverleri sahtelerinden ayırt edecektir. Önümüzdeki süreçte bu ayrışmayı daha netçe görebileceğiz.

1994-97 yılları arasında Dersim'de 37/38'i animsatan olaylar yaşandı. Tıpkı o zamanki gibi dipçik zoruyla köyler bosaltıldı, tarlalar ve ormanlar yakıldı, gıda ambarı konarak yaşam karneye bağlandı, hayvancılık, tarım ve ticaret, kısacası tüm ekonomik faaliyet durdu, göç, işsizlik ve yoksulluk katlandı. Bu üç yılda 420 köyün 287'si bosaltılmış, İç Dersim nüfusu %53 azalmıştı. Son 20-25 yıl boyunca Dersim'i dağıtan göç olayı aralıksız işlemiştir.

Silahlar susunca Dersim ve Kürdistan'da büyük yatırımlar yapacağını vaat eden devletin

planından 1997`de Dersim`in payına düşen ülkeyi tufana verecek barajlar projesi olmuştur.

1994 sonlarından itibaren Dersimli basta köy bosaltma girişimlerine karşı olmak üzere devlet terörüne karşı kitlesel bir mücadele yürüttü. 1997`de bu kez barajlar konusu mücadelenin eksenine haline geldi. İlki 13 Ağustos 2000 tarihinde düzenlenen ve her yıl tekrarlanagelen Munzur Kültür ve Doga Festivali de aslında barajlar projesine karşı bir protesto olarak başlamıştır. Bu projenin iptali için bir hukuk mücadelesi de verilmiş, Basbakanlık ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı`na karşı Danistay`da dava açılmıştır. Son olarak konunun meclise de taşındığını öğrendik.

Tüm bunlara karşın barajlara karşı mücadele süreklilik arz etmemiş, koordineli ve demokratik bir biçimde yürütülmemiş, bu ve diğer eksikliklerin de katkısıyla baraj karşıtı geniş muhalefeti mobilize edip caydırıcı olamamıştır. Hareketin beklenen düzeye varamamasında barajların yapımında çıkarı olan küçük bir azınlığın engellemeleri de belirli bir rol oynamış görünmektedir. Bu küçük azınlık bundan böyle de karşıtıza çıkacağı için, onların etkinliklerini yakından izlemek zorunda olacağız.

Gelinen noktada ülkede ve dışarda çok boyutlu, kararlı ve ciddi bir kampanyanın eksikliği acıkça görülmektedir.

Zaza Forumu`nda başlatılan girişimin hedefi bu eksikliği gidermektir.

Yineliyoruz: Vatan tehlikede!

Dersim`i unutma yurtdaş, savun nazlı vatani!

BARAJLAR PROJESİ TC DEVLETİNİN DERSİM`İ İMHA STRATEJİSİNİN YENİ AŞAMASIDIR

Seyfi Cengiz

03 Haziran 2004

Devletin Dersim stratejisi iyi anlaşılmadıkça bu stratejiyi boş çıkartacak etkili bir karşı-strateji geliştirilemez.

TC`nin stratejisi Dersim`i bosaltmak, imha etmektir. Daha kurulduğu 1920`lerden beri benimsediği bu politikayı hiç bir zaman bırakmamış, koşullara göre, asama asama, parça parça hayata geçirmiştir.

İlk asama 1938 soykırımı ve sürgünü oldu.

İkinci asama 1950 sonrasıdır.

Soykırım ve sürgün Dersim`e çok kan kaybettirmiş, ama sanıldığı gibi Dersim`i bitirememiştir. 1950 sonrasında izlenen bilinçli iktisadi politikalarla Dersim`in arta kalan nüfusu da göçe zorlandı.

Göçün nedenleri ve göçeden nüfusun niteliği bakımlarından devletin göç politikasında iki dönem ayırt edilebilir:

1923-46 ve 1950 sonrası.

Birinci dönemdeki göçler ağırlıkla sürgün (zorunlu iskan) niteliklidirler. İkinci dönemde gerçekleşen göçler ise esas olarak ekonomik nedenli göçler gibi görünürler. Ama

yakından incelendiğinde bu dönemde de devlet tarafından yönlendirilen bilinçli bir göçertme politikası sözkonusudur.

1960-80 arasında ülkemizin kendisinde sürekli göç alabilecek istikrarlı merkezlerin oluşmasına izin verilmediği için, bu dönemdeki göç hareketi Dersim`den Disariya, yani batının sanayileşen merkezlerine ve Avrupa`ya doğru olmuştur.

12 Eylül, ülkemizin genç nüfusunun kitlesel şekilde ülkeyi terk etmesi sonucunu verdi. 1990`ların ortalarında ise PKK bahane edilerek bir boşaltma operasyonu daha hayata geçirildi. Böylece 1994-97 yılları arasında yüzlerce köy ve mezra ortadan kaldırıldı. Bunların büyük bölümünün Ovacık, Hozat ve Pülümür`e bağlı köyler olması, devletin öncelikle Dersim direnislerinin üssü olagelmis Eski Dersim`i insansızlaştırmayı hedeflediğine isarettir.

Barajlar projesi izlenen stratejinin yeni ve en kritik aşamasıdır.

Bu proje başarıya ulaşır, Munzur, Mercan ve Pülümür vadileri göl haline gelecek, Dersim`in kazalarının birbiriyle bağlantısı koparılacak, ardından da idari yapıyla oynanarak bunların herbiri başka şehirlere bağlanacaklardır.

O noktadan sonra gerisini getirmek artık pek zor olmayacaktır.

TC`nin stratejisi acıktır.

Bu strateji 1938`den bugüne değişik biçimler altında, parça parça, aşama aşama ısrarla hayata geçirilmektedir.

Munzur ve Harcik`in yürüyüşü durdurulmadan onların yürüyüşüne katılmaktan başka çaremiz yok. Bu derin uyku, bu uyusukluk hayra alamet değil.

Dersim çok geç olmadan ayağa kalkmak ve yürümek zorunda.

ORTAK DAVANIN YARARI İÇİN BİR DESTEK TALEBİ

Seyfi Cengiz

10. Haziran 2004

Aşağıdaki basın bildirisinin ve açık mektubun Dersimli yurtseverler tarafından adresini, e-mailini veya faksını bildikleri dünyanın bütün ülkelerindeki ulusal ya da lokal gazete ve dergilere, radyo ve televizyon kuruluşlarına, ekolojik gruplara, yeşil partilere en kısa zamanda gönderilmesi ortak davamızın çıkarına olacaktır.

Selam, sevgi ve saygılar

Seyfi Cengiz

PRESS RELEASE, 10th June, 2004

ANGER AGAINST TURKEY`S DAM PROJECT ON THE RIVER MUNZUR IN DERSIM IS GROWING

Dersim ("Tunceli"), the homeland of an ancient people called "Kizilbash" or "Zaza", now faces an uncertain future as the project which envisages the construction of eight dams on the River Munzur reaches a vital stage in its progress.

People of Dersim believe it to be a politically-motivated initiative, aimed to dislocate and disperse themselves by flooding the country. The project currently underway makes them think of 1938, when Turkish military committed a genocide in Dersim by killing approximately seventy-thousand people.

Anger is growing stronger.

PSD has launched an anti-dam campaign named "WARRIORS OF FATHER MUNZUR" (CEVRES ESPARÊ MUZURI-KIRKLAR). The campaign makes a commitment to organise a resistance if the project goes ahead without people`s consent.

The dam project imposed on our country must be stopped.

All the companies involved will be asked to give up the work awarded to them by the Turkish State Water Work (DSI) or Turkey`s Ministry of Energy and Natural Resources. Five-years long people`s protest across Dersim and in some European countries, mostly in Germany where a strong Dersimi diaspora exists cannot be ignored much longer. If people lose faith in peaceful means the anger could well turn into a bitter struggle, the like of which has never been seen.

The Munzur River is the life-blood of the country.

There can be no life in Dersim without Father Munzur and its valley.

Let the river flow freely as ever!

Please support the campaign! Email this statement to a friend!

Seyfi Cengiz

for

the PSD

AN OPEN LETTER TO THE COMPANIES INVOLVED IN THE DAM PROJECT OVER RIVER MUNZUR IN DERSIM-TURKEY, 11th June, 2004

Dear Sir/Madam,

I am writing to you about the Konaktepe Dam Project and Hydroelectric Power Plant (HEPP), in which according to our knowledge your company is involved.

The Konaktepe seems to be the most important one within the ongoing "Munzur Project" on the River Munzur in Dersim Province.

On behalf of the PSD, I have to ask you to reconsider your involvement in the engineering, design or construction work you have undertaken.

I tell you why in the following passages:

The region named as "Tunceli" is the inner and central part of the historical Dersim. It is the homeland of a non-Turkish people mostly known as "Kizilbash" by the outside world. This land used to be an independent and self-governed unit up until 1938, the date that became a reference point in our people`s recent history due to the genocide and mass exile planned and executed by the Turkish state at the time.

The then Turkish strategy was to settle "the Dersim Question" once and for all by using military force. Opposed by a strong resistance the military couldn`t achive this. But our homeland has become an internal colony of the Turkish state ever since.

Insisting upon the policy to destroy the land and desperse its inhabitants, Turkish occupiers tried time and again to realise their aim whenever the opportunity arrived.

The most recent example of this had been witnessed during the period between 1994 and 1997. Under the pretext of "PKK terrorism" hundreds of villages were destroyed and thousands of the people forced to immigrate over those three years.

There has been no "PKK terrorism" during the last five years and people have expected to be helped in order to recover from mass unemployment and poverty, hoped at least some freedom for their language, religion and culture.

Let alone these expectations being fulfilled, people were surprised to see the dam project high on the agenda.

Thus the issue of the dam once again reminded us all the tragic events of the past, simply because this project will eventually,

- 1) displace hundreds of families living in the villages around the dam site,
- 2) damage the region's ecology,
- 3) endanger the existing plants and creatures in the valley,
- 4) ruin the countryside life,
- 5) destroy the holy places along the river.

In short, this project poses a major threat to the fabric of our society.

That's why we are against it.

PSD won't allow this to happen.

We, as the members of the PSD, won't permit the River Munzur, which is sacred in our country's tradition, to be treated in this way. We are determined to act in defense of our homeland in case we have to.

We ask you to reconsider your involvement in the project.

We look forward to hearing from you.

With regards

Seyfi Cengiz
for
the PSD

PS. This letter was sent to the following companies:

Stone & Webster Inc

Ata Insaat Sanayi ve Ticaret A.S

Soyak Uluslararası Insaat ve Yatırım A.S

Strabag AG

VA Tech Hydro GmbH & Co

VA Tech Voest MCE Corporation

Va Tech Elin USA Corporation

İŞTE ADRESLER VE MESAJ ÖRNEKLERİ-BARAJLARA KARŞIYSANIZ SESİNİZİ YÜKSELTİN!

Seyfi Cengiz
12. Haziran 2004

I)
Stone & Webster Inc.
Adresi: The Shaw Group Inc. Corporate Headquarters, 4171 Essen Lane, Baton Rouge,
Louisiana 70809
Email: app.sales@shawgrp.com

II)
Strabag AG, Boltzmannstrasse 8, 9020 Klagenfurt
veya
Strabag AG, A-1220 Wen, Donaustadt, Donau-City-Strasse 9
Fax:+43(0)463/32700-6

III)
VA Tech Hydro GmbH & Co
Adres: Penzinger Strasse 76, A-1141, Vienna-Austria
Fax:+43189100196

IV)
VA Tech Voest MCE Corporation (USA)

V)
VA Tech Elin USA Corp.
(Bu ikisinin adreslerini temin edemedimse de her ikisi de VA Tech Hydro GmbH &
Co. 'ya bağlı şirketler olup, onlara bu holdingin az evvel verilen adresi üzerinden
ulaşılabilir).

VI)
Ata Insaat Sanayi ve Ticaret A.S
Adres: Emirhan cd. 145/A, 80700, Atakule, Balmumcu-Istanbul
Fax: +90(212)2274297

VII)
Soyak Uluslararası Insaat ve Yatırım A.S (Soyak International Construction and
Investment Inc.)
Adres:Büyükdere Cad. Soyak Binası, No:38, Kat 4, Mecidiyeköy 34387, İstanbul

VII)
T.C Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Adres:İnönü Bulvarı, No. 27, Bahçelievler, Ankara
Fax: +90(312)2156586

Enerji ve tabii Kaynaklar bakani Mehmet Hilmi Güler`in emaili:
hilmigüler@enerji.gov.tr

VIII)

Devlet Su Isleri Genel Müdürlüğü (DSI)

Adres: Devlet Su isleri Genel Müdürlüğü, 06100 Yüce-tepe-Ankara

Fax: +90(312)4182498

DSI Genel Müdürü Veysel Eroglu`nun emaili:eroglu@dsi.gov.tr

Not: T.C Cevre ve Orman Bakanligi`na da protesto mesajlari gönderilebilir.

Gönderilecek Protesto Mesajlari Icin Birer Örnek (Türkce ve ingilizce):

Türkce mesaj örneği:

Munzur Vadisi`nde yapımı sürmekte olan barajlara, özellikle Konaktepe Barajı`na şiddetle karşıyım. Sizden bu uğursuz işten vazgeçmenizi talep ediyorum.

İngilizce mesaj örneği:

I am opposed to the dam construction on the River Munzur and more strongly protesting the one to be built at Konaktepe. I ask you to reconsider your involvement in it.

SULARIMIZ VE BİZ

Seyfi Cengiz

14 Haziran 2004

Cevre sorunu da, su sorunu da çağımızın önemli sorunlarıdır.

Bircok kıtada ve pek çok ülkede ciddi bir su problemi, özellikle de temiz su problemi yaşanmaktadır. Ortadoğu`da suyun bir zaman sonra petrol kadar değer kazanacağı bazı çevreler tarafından çoktandır seslendirilen bir öngörüdür.

Bu gerçekler toprağı, suyu ve havasıyla kendi çevremize, doğamızın özelliklerine daha kararlı ve daha bilinçli şekilde sahip çıkmamızı, TC devletinin ve çok-uluslu tekellerin doğal kaynaklarımız üzerinde giderek artan kontrolüne karşı çıkmamızı dayatıyor.

Munzur projesinin hedeflerinden biri ülkemizin su rezervini kontrol etmektir. Su varlığımız üzerinde devlet kontrolü beraberinde tıpkı madenlerimiz örneğinde tank olduğumuz gibi kendi ulusal kaynaklarımızın yabancı çıkarlar doğrultusunda sömürülmesini, giderek suyun özelleştirilmesini, sözgelimi halk olarak giderek artan ölçüde sise suyuna bağımlı hale gelmemizi getirecektir.

Ülkemiz sularının isgalciler tarafından kontrolü ve özelleştirilmesi (metalaştırılması) sürecine karşı olmamız, tüm doğal kaynaklarımız üzerinde halkımızın demokratik kontrolünden yana çıkmamız bir zorunluluktur.

Ülkemizin su kaynaklarını zincire vuran andaki barajlar projesi halk-karşıtı pro-kapitalist bir projedir. Bu proje, alternatifsiz değildir. Ama devletin acelesi vardır ve başka alternatiflerle ilgilenmemektedir.

Bizler de en azından bir o kadar hızlı düşünmek ve hızlı davranmak zorundayız.

Unutmayalım ki, ülkemizin isgal altında olusu tüm bu müsibetlerin sebebidir. Ülkemiz isgal altında olduğu icindir ki doğal servetlerimiz de isgal altındadır.

KEBAN TECRÜBESİ

Seyfi Cengiz

15 Haziran 2004

T.C devleti hiç bir zaman Dersim ve Kürdistan`in iktisadi kalkınmasından yana olmadı. Tam tersine bu yöndeki atılımları daha bastan kontrole aldı ve engelledi.

Keban Holding, Elazığ Bankası, UPISAS (Urfa) ve Van İktisat Bankası gibi sanayi ve bankacılık sektöründeki deneyimler TC`nin Dersim ve Kürdistan`in iktisadi büyümesini nasıl engellediğinin tipik örnekleridirler.

Burada bu örneklerin hepsinin değil, sadece Dersim`deki barajlar projesi nedeniyle Keban Holding`in öyküsünü kısaca anlatmakla yetineceğiz.

Keban Barajı`nin yapımı gündeme girdiğinde de devlet bu projenin Elazığ`i ve bölgeyi kalkındıracağını öne sürmüştü, tipki Munzur Projesi için bugün resmi makamların sarıldıkları aynı argümanı kullanmıştı.

Sonuç tam bir hüsrana oldu.

Keban Holding A.S., Keban Barajı ile birlikte 1967`de ortaya çıktı. Başlangıçta bir dernek olarak kuruldu, giderek bir şirkete dönüştü. Kurucuları Elazığlı tüccar, doktor, avukat ve bürokratlardı.

Amacı baraj gölü altında kalacağı için "kamulaştırılan" arazinin istimlak bedellerini yerinde sanayi yatırımlarına dönüştürmektir. Tam da Doğu Mitingleri dönemi idi bu. Yani Dersim ve Kürdistan`in geri bırakılmışlığına karşı birikmiş tepkilerin eyleme dönüştüğü bir dönem.

Baraj yapımını ve istimlak bedellerini fırsat bilen Keban Holding kendi bünyesinde Beton Direk Fabrikası, Plastik Boru Fabrikası ve Agin Deri Fabrikası gibi fabrikalar kurdu. İlgilendiği projeleri gerçekleştirmek için devletten destek talep etti, yönlendirme, tesvik, kredi kolaylığı, vergi ve gümrük muafiyeti istedi.

Devlet bu talepleri karşılamadı.

Bunun yerine Elazığ İl Özel İdaresi`ni, özellikle İS Bankası`ni devreye sokarak Keban Holding`in %90 hissesini ele geçirdi.

Sonuç: Böylece Keban Holding el değiştirdi ve amacından uzaklaştı.

Munzur Projesi`ni fırsat bilip "memleket kalkınması" demagojisiyle sözde Dersim`i kalkındıracağı olan "Tuncelili isadamları" zümresi de, Munzur vadisinde istimlak bedeli almayı bekleyenler de bu tecrübeden ders almalıdırlar.

DERSİM'İN YÜCE MİHRABI (DERSİM-ZAZA TARİHİNDEN NAKLEN)

Seyfi Cengiz
01 Haziran 2004

(...)

Tam bu noktada Munzur Efsanesi'ni hatırlamamız gerek.

Çünkü bu efsanenin M. N. Dersimi'nin Kürdistan Tarihinde Dersim adlı kitabında yeralan versiyonunda rivayetdeki Munzur'un efendisi Cemşit adında bir Dersim (M. N. Dersimi'de Kürdistan) prensidir. Cemşit adlı bu prens Ovacık'ın Kedak köyündendir. Bu prens cenge gider, cenkte iken canı eşinin elinden helva ister ve bunu hisseden çobanı Munzur helvayı yaptırıp ona ulaştırır ve döner. (Bk. Dersimi, a.g.e., s. 9-10).

Dersim'de Munzur kaynağındaki Ziyaret Köyü'nde Hızır adlı bir Dersimli'den dinlediği bu aynı efsanenin bir versiyonunu da Tunceli Medeniyete Açılıyor adlı kitabında Naşit Uluğ aktarmaktadır. Gedek Köyü bu versiyonda da geçer ve Munzur Suyu boyunda Ziyaret Köyü'ne varmadan biraz önceki bir mevki olarak tarif edilir. Ama efsanedeki Munzur, Gedek Köyü'nden Karahacı adında zengin bir adamın çobanı olarak tanıtılır. Munzur helvayı daha dumanı tütmekteyken hac için Hicaz (Kabe)'da veya Kerbela'da bulunan Karahacı'ya götürür. Karahacı kendi köyü Gedek'e dönünce halk tarafından karşılanır, ama kendisini karşılayanlara kendisinin değil Munzur'un elini öpmelerini söyleyince, bu köyden Ziyaret Köyü'nün olduğu yere doğru kaçan Munzur'un elindeki süt dolu tas dökülür. İşte kaynağı Dersim'in en yüce mihrabı olan kutsal Munzur ırmağı böyle doğar. (Bk. N. Uluğ, a.g.e., s. 81).

Benim ilgilendiğim nokta efsanenin bu versiyonlarında, özellikle N. Dersimi'nin aktardığında Cemşit ve Kedak adlarının birlikteliğidir. Cemşit, Kedak'lıdır.

Bu iki adın kombinasyonu bize Çemiş-Gezek adını vermez mi?

Acaba Munzur efsanesinde geçen Çemişit, adını Çemişgezek'e verdiği söylenen Bizans imparatoru mudur? Çünkü o, adının yanısıra, yaptığı fetihler ve savaşlar nedeniyle de Munzur'un efendisi gibi tanıtılan Cemşit'in kişiliğine uyuyor. N. Dersimi'nin aktardığı versiyonda Cemşit'in bir kral (prens) olarak tanıtılması da Bizans imparatorunu akla getirmektedir.

Urfalı Matthew, Bizans imparatoru Tzimiskes'in savaşlarını uzunca anlatmaktadır. O'nun Bağdat dolaylarına dek fetihler yaptığını, ardından geri döndüğü Amida'dan ayrıldıktan sonra Kudüs üzerine yürüdüğünü, kendisine karşı gelen Mısır Fatımi kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Fenike ve Filistin'e yöneldiğini ve büyük zaferler kazandığını kaydetmektedir.

Efsanedeki Kerbela veya Kabe, adı geçen Bizans imparatorunun Bağdat civarları ve Kudüs gibi mevkilere dek seferler yapmış olmasının anısı olabilir.

Gedek, bir Dersim aşiretinin de adıdır. Yukarı Karabal aşireti ile Munzur dağ silsilesinde oturan Arslan Uşağı aşiretinin birer kabilesi Gedikler adını taşırlar. Efsanedeki Munzur sözcüğü de aslında bu adı taşıyan Dersim aşiretine (Munzur aşireti) referanstır. Tarihsel kayıtlarda Dersim'in Munzur aşiretiyle aynı adı taşıyan ünlü bir halkın varlığını da biliyorum ve bu ikisi arasında bir ilişki olduğuna inanıyorum. Bu noktaya az sonra Munzur bölümünde değineceğim.

Cemşit'in ünlü Bizans imparatoru olduğu doğru varsayılırsa, onun döneminde Munzur

aşiretinin Dersim’de bulunduğu, belki de bu dönemde Dersim’e yerleştirildiği veya bahsi geçen Bizans imparatorunun seferlerine katıldığı düşünülebilir.

(...)

TARİHTE MUNZUR (DERSİM VE ZAZA TARİHİ’NDEN NAKLEN)

Seyfi Cengiz
01 Haziran 2004

Bu ad Asur yazıtlarında sık geçer. Ama bu yazıtlarda bir değil, iki Muzur (Muzri) var. Bunlardan biri Mısır’a karşılık düşer. Asur yazıtlarında geçen diğer Muzur (Muzri) ise, Ermenistan (Doğu Anadolu)’da bir ülkedir.

Mısır, Asyatik bir ad. Bugünkü Mısır’a bu ad Asya halkları tarafından verilmiştir. Bu adı kendi dillerinde Asurlar Muzur olarak, İbraniler Mazor veya Mizraim (Misraim), Persler Mudraya, Araplar ise Mısır olarak söylemişlerdir.

(Bk. Dr. Henry Brugsch-Bey, A History Of Egypt Under The Pharaohs, 1876-77, 1881 tarihli ikinci İngilizce baskı, Almanca’dan İng.’ye çeviren Philip Smith, Cilt I, s. 18 ve 231).

Berlin Üniversitesi eski Profesörlerinden Brugsch-Bey’e göre Mısır adının burada anılan bütün şekillerinin orijini üç harften oluşan M-z-r sözcüğüdür kesinlikle ve bu sözcüğün aslı ise tahminen İbranice’deki Mazor/Misraim ya da Arapça’da halen mevcut olan Mısır kelimesidir.

Mısır adının anlamı üzerinde henüz bir fikir birliği oluşmuş değil.

Bu adın başlangıçta tüm Mısır’a değil, sadece Nil deltasının doğusundaki parçasına verildiğini ve bu bölgenin özelliğinin de pek çok kalenin varlığı olduğuna işaret eden Brugsch Bey, buradan hareketle Mısır adının kaleli (surlu, takviyeli) anlamına gelen Mazor’dan türediğini öne sürer. O’na göre zor sözcüğü, kale veya sur demektir; Mazor ise kaleli ya da surlu anlamı vermektedir. Böylece kalelerle kaplı bu bölgeye Kaleli/Surlu Toprak anlamında Mazor denmiştir ki, doğudaki bu sınır kesime yine kaleli-surlu ülke anlamında Tamazor adı da verilmiş olabilir. Yazıtlara göre Mazor adını taşıyan bu bölgenin halkı yabancı orijinli idi. (Brugsch Bey, a.g.e., s. 18 ve 230-231).

Asur yazıtlarında geçen diğer Muzur (Muzri)’un ise Ermenistan’da bir yer ve halk-aşiret olduğunu söyledim.

Ama Muzri adının anlamı ve Muzri olarak adlandırılan toprakların yeri konusunda farklı görüşler var.

Asur yazıtlarına göre Salmaneser I, Khali-Rabbat (Malatya?)’ı zaptettikten sonra Muzri’ye dek sızar. Bazı yazarlar Salmaneser I’in girdiği veya istila ettiği burdaki Muzri’nin yerinin saptanamadığını, Muzri sözcüğünün ‘sınır topraklar’ anlamına geldiğini öne sürerler. Muzri teriminin Asur genişlemesinin hudutlarını tanımlayan bir sözcük olduğunu ve ‘sınır topraklar’ anlamına geldiğini düşünen yazarlara göre, bu anlamı nedeniyle Muzri olarak tanımlanan saha sürekli değişmektedir. Salmaneser I’in

girdiği söylenen Muzri, bu görüşteki yazarlardan Tiele'ye göre Klikya'nın sınır kesimleriydi, Winckler'e göre ise Salmaneser'in bu seferi sırasında Muzri adı Kuzey Suriye'ye referanstı (Bk. Bab. Assy. Gesch. ve Alttestamentliche Untersuch., akt. J. Garstang, The Land Of Hittites, 1910).

Winckler, Muzriler'in Salmaneser-I zamanı kadar erken bir tarihte tüm Kuzey Suriye sathına yayıldıklarına işaret eder (akt. Maspero, a.g.e., s. 608, dipnot). Maspero, Winckler'in bu sözlerinde Muzriler'in öneminin abartıldığını düşünür. Maspero'ya veya onun kitabını İngilizce'ye çeviren Sayce'ye göre, Salmaneser I'in yazıtında geçen Muzri (ve Muzriler), Klikya civarında olup, büyük ihtimalle klasik coğrafyacıların Sofene (Soplene) ve Gumathene dedikleri sınır topraklarda, ya da Dicle-Fırat havzaları arasındadır (a.g.e., s. 607-609).

Tiglat-Pileser I de istilacı Muşkiler'e karşı M.Ö. 1113 veya 1120 yılındaki seferi sırasında Muzri'ye girdiğini kaydeder. O'nun seferinin coğrafyası da farklı yorumlanıyor. Tiglat-Pileser I, kendi yazıtına göre, Milid/Milidia (modern Malatya'ya tekabül eden bu ad Milidiye okunabilir ki, Hitit yazıtındaki Dımilkiye/Tamalkiye ile aynı olabilir) topraklarına yakın yerdeki Musri'ye girmiş ve bu sırada Kumaniler'in saldırısına uğradığı için, bu kez Kumaniler'in üzerine yürüyerek onlara üstünlük sağlamıştır (Maspero, a.g.e., s. 654).

O bölgelerin (Yukarı Fırat) fethini tamamlamak amacıyla, Tiglat-Pileser I, yönetiminin beşinci yılı başında Yukarı Fırat eyaletlerinde yeniden görüldü. Seferine Musri'ye saldırarak ve yıkarak başladı. Az evvel işaret ettiğimiz gibi bu Musri, Milid toprağına yakındı. O, Musri ile uğraşırken Kumaniler'in saldırısına uğradığını söyler. Bu yüzden Kumaniler'in üstüne yönelir ve onlara üstün geldiğini, Kuman'ların geri kalanını Aisa Dağı'nın dibindeki Arini Kalesi'ne hapsederek orada onları kendi ayaklarını öpmeye zorladığını kaydetmektedir (Maspero, s. 655).

Maspero, T-P I'in bu seferine değinirken Kharusa, Musri, Khunusa ve Tala Dağı gibi mevkilerin birbirlerine göre coğrafi konumlarını açıklar. Elimde H. Rawlinson'un çevirdiği metin var ki, burada Aisa adı bu şekilde değil, fakat Ayatsa olarak geçer, Ayatsa ülkesi altındaki Arin kenti denir.

Ayatsa, Hitit kayıtlarının Azzı-Hayasa'sı olmalı ki, bu da, T-P I'deki Musri'nin Dersim'deki modern Munzur ırmağı vadisi ve çevresi olduğunu kanıtlar bence.

Muzri'nin yanısıra yazıtlardaki Purulumuzi adının da Dersim ve çevresine bir referans olması gerektiğini düşünüyorum. Togarmah adı da Tağar'a referans olabilir. Dersim'in antik tarihi bakımından önemli bulgular veya ipuçlarıdır bunlar. Bunlara yazıtlardaki Tamalkiye ve Milidia (yani Milidiye)'yı da eklemek gerekir.

Tiglat-Pileser I'in Muşkiler'e karşı seferinde Karadeniz'e kadar ilerlediğini tahmin eden J. Garstang'ın yorumuna göre, Tiglat-Pileser I (1115-1077), bu seferinde Karçemiş civarında Fırat'ı karşıya geçip Antep-Karçemiş arasındaki Bişri Dağı'nı kılıçtan geçirir, hemen sonra kuzeye ilerleyip Muzri adı verilen sınır topraklara girerek bu bölgeyi yıkıma uğrattır.

Garstang da Muzri adını sınır topraklar anlamında yorumlar ve Tiglat-Pileser I'in Muşkiler'e karşı bu seferi sırasında (1120) Muzri'nin Salmaneser I'in seferi sırasında olduğundan daha kuzeyde yeraldığını, bu kez Kummukh denen bölgenin ötesinde olup Malatya Krallığı yakınında bulunduğunu düşünür.

Bu Asur saldırısı sırasında büyük bir olasılıkla Comana çevresindeki dağlarda yaşadıkları sanılan Kumaniler, kendi halklarının (yani Muzri'de oturanların, Muzriler'in) yardımına

koşar, ama Kumani birlikleri Asuriler tarafından yenilgiye uğratılıp Arinni kalesine hapsedilirler (Bk. J. Garstang, a.g.y).

The World's History yazarlarına göre Muzri (Mussri), Kapadokya'nın bir parçası olan Anti-Toroslar'daki Komana (Kammanu)'dır. Ama aynı kaynakta bir diğer yerde Mussri'nin Sangara (Shancar) olduğu da söylenmektedir. Belli ki, bu kaynağın görüşü de Muzri'nin sınır topraklar anlamı olduğudur.

The Cambridge Ancient History ise Malatya ve Kammanu özdeşliği kurmaktadır. Komana ve Kumani aynıdır.

Garstang'a göre klasik zamanlarda Comana olarak bilinen Kumani'nin başkenti Kibshuna idi. Comana, Garstang'a göre, tıpkı Malatya gibi bir papaz-hanedanlık idi. Her ikisi de kadınların toplumdaki yüksek konumlarının erken örnekleri sayılmaktadırlar. W. Wright'a göre Comana Kuru-Bel civarındaki modern Shahr köyüdür. Anti-Toroslar'da yeralan ve Tevrat'ta Tubal olarak anılan Tabal Krallığı, daha doğru bir tanımla Tabal Konfederasyonu, Ekrek, Mazaca ve Fraktin (Ferahettin, Dastarkon) bölgelerinin yanısıra Komana/Kammanu prensliğini de içeriyordu.

Eğer bu bilgiler doğruysa, Muzriler'le ilişkilendirilen Kumanlar'ın Tabal (Tubal, Tibar)'lara dahil oldukları anlaşılıyor.

Yazıtları dikkatle inceleyip karşılaştırınca Ermenistan'daki Muzriler'i Dersim'de veya bir zaman sonra Dersim'de ve çevresinde yerleşmiş buluruz. Bu, Dersim'deki kutsal Munzur Dağı, bu dağdan çıkan ünlü Munzur/Muzur Nehri ve Munzur aşiretinin adını ve orijinini de açıklar.

Böylece eski çağlarda Dersim'e, en azından bir yarısına yer yer Muzur adıyla referans verildiğini öğrenmiş oluyoruz.

Muzri'yi fethettiğini kaydeden Salmaneser I, bu nedenle kendisini "Musri fatihi" olarak nitelemiştir. Tiglat-Pileser I de Muzri Ülkesini fethettiğini söyler. Salmaneser II'de ise Muzri ülkesinin haracını (vergisini) tahsil ettiği kaydı vardır. Muzri'nin adı Tiglat-Pileser II'nin yazıtlarında da geçer. Sargon, Sennacherib, Asurbanibal ve Nebuchadnezzar'ın yazıtlarında, ayrıca Behistun yazıtlarında (Mizar olarak) da geçer bu ad.

Bu referansların bir bölümü bugünkü Mısır'a, bir kısmı da Ermenistan'daki Muzur'a ilişkindir.

Edwin Norris, Assyrian Dictionary adlı çalışmasında Asur yazıtlarında bu adın Muzri, Muzrai, Muzuri, Muzurai ve Muzur şekilleri altında geçtiğini, Behistun'da ise Mizar olarak görüldüğünü tespit ediyor. İlk iki formuyla Tiglat-Pileser I'de, sonraki iki şekliyle Sennacherib'de, Muzur olarak da Assurbanibal'de rastlandığına işaret ediyor (Bk. E. Norris, a.g.e., London, Nisan 1872, s. 760-761).

Sözcüğün bütün biçimlerini ele alan Norris, bunlardan bir bölümünün bugünkü Mısır'a, geri kalanın ise Mısır'la aynı adı taşıyan Dicle'nin kuzeyi veya kuzey-doğusundaki bir ülkeye referans olduğunu belirtiyor. Muzri şekli, Norris'e göre, kesin her iki ülkeyi de temsil ediyor, ama diğer şekiller onun tahminine göre, genelde Mısır'a referans olmalı. Yazıtlarda geçen Muzri ile Mısır'ın değil de, "Dicle ötesindeki" bir ülkenin tarif edilmesine çok kesin ve net bir örnek olarak Tiglat-Pileser I'in şu yazıtını verir:

"ana kasad Muzri Asur bili umahra-ni ma birti Elamuni Tala va Harusa lu azbat Muzri ana şiharti-sa aksud".

(akt. E. Norris, a.g.e., s. 760-761).

Türkçesi:

"Lord'um Asur beni Muzri'nin fethine çağırdı. Elamuni, Tala ve Kharuşa içlerinden

geçerek, bütün Muzri'yi zaptettim”.

Aynı yazıtta:

“Ummanat Qumani ana ninarut Muzri lu illikuni ina sade itte-sunu lu amtahiz”

(akt. Norris, a.g.e., s. 760-61).

Tercümesi:

“Koman (Coman)'ların askerleri Muzriler (Muzri'nin)'in yardımına geldiler. Dağlarda onlarla savaştım”.

Tiglat-Pileser I'in bu yazıtındaki Muzri'nin bugünkü Mısır olmadığına hiç bir kuşku ve tartışma götürmediğine işaret eden Norris, Mısır adına benzer başka bir adın varlığının kendisine Herodot'un Colchiler'in Mısır orijinli olduğunu söyleyen satırlarını hatırlattığını, o halde bu yazıtta sözü edilen Muzriler'in Colchiler olabileceğini öne sürer (a.g.e., s. 760-61).

Norris, Tiglat-Pileser I'in bu yazıtında geçen Muzri'nin Dersim'le ilişkisini kuramıyorsa da, o mekana hayli yaklaşıyor. Bence bu yazıttaki Muzri Dersim'e veya Dersim'in bir parçasına (Munzur ırmağının kaynağı ve Munzur ırmağı havzası) referanstır.

Komana adlı yer ve buranın Ma adlı tanrıçayla ilişkisine bakılırsa, Komanlar'ın da Mamanlar'a referans olması olanaksız değil. Comana adında iki ayrı yer vardı. Biri Kapadokya'da, diğeri Pontus'ta idi. Pontus'taki adını Kapadokya'dakinden aldı. Kapadokya'daki Comana sonraları Hierapolis, daha sonra da Şar diye bilindi (Cataonia). Pontus'taki Comana Pontica (Hierocaesarea) olarak da adlandırılırdı. Pontus'taki Comana'nın Zile (Zela) ile Niksar arasındaki modern Gümenek olduğu söylenir. Pontus'taki Zela (Zile), Anahita (Anaitis, Artemis)'ya adanmış eski ve otonom/bağımsız bir tapınak toprağıydı.

Norris'in dediği gibi, Muzriler'le Colchiler'in aynı olmaları mümkündür. Belki Comanlar da bu ikiliyle ilişkilidirler.

Salmaneser; Suriyeli Benhadad, Ahab, Jezreel, Arvad kralları, Hamath ve diğerlerinin ordularıyla savaşırken kendisinin yardımına gelen Muzrai'lerden söz etmektedir. Bunların vergi veya haraç olarak “çift hörgüçlü develer” verdikleri de söyleniyor. Bu tip develerin Bactrian cinsi olduğunu belirten Norris, buna bakarak Baktrian tipi develeri olan buradaki Muzrailer'in de Asya'nın bir parçasında olmaları gerektiğini söylerse de, aynı develerin belki Mısır'da da bulunabileceği olasılığı nedeniyle Salmaneser'in yazıtında geçen Muzrai'nin (veya Muzrailer'in) hangisi olduğu konusunda kesin konuşmaz (a.g.y., s. 760-61).

Salmaneser II'nin yazıtını çeviren A. H. Sayce, O'nun bu yazıtında geçen Muzri'nin, Mısır değil, Ermenistan'daki Muzri olduğunu yazar (Bk. Records Of The Past, Cilt 5, Sayce çevirisi).

E. Norris, Muzri adının, bazı durumlarda (yukarda verdiği örnekler dışındaki), sınır veya toprak anlamı ya da komşu yer/toprak anlamında kullanıldığını da düşünmektedir. O'na göre yazıtlarda sınır veya toprak anlamında kullanıldığı bütün durumlarda bu sözcük Mizr (yazım farklarıyla mizri, mizir, mizra; çoğulu mizriti sınırlar/topraklar demek) olarak geçmekte, Mısır'a karşılık kullanıldığında ise Muzr (Persçe şekliyle Mizar veya Misar) şekline girmektedir.

Böylece O, bu terimin yazım farkları ile anlam farkları arasında bir ilişki kuruyor. Sargon'un, “O, Elam sınırındaki Rasi'den...Muzri'nin büyük nehrine kadar geniş Fenike ve tüm Hitit toprağını yönetti” denen yazıtındaki Muzri ile Sennacherib'in “Muzuri kralları (sarramı Muzuri), kral Meroe'nin askerleri,...atları,...toplandılar ve onların

yardımına koştular” şeklindeki yazıtındaki Muzuri, Norris’e gore, Mısır’a referanslardır (a.g.y., s. 761-62).

Muzri, Hommel’e gore, saf Asurice bir addır ve tarihinin değişik ağlarında Asurya krallığının veya imparatorluğunun askeri sınırlarını tarif etmektedir.

(Akt. Gaston Maspero, The Struggle Of The Nations, A. H. Sayce’nin edite ettiği II. baskı, London, 1910, s. 608, dipnot).

Maspero’ya gore, Hommel’in bu goruşu benimsenirse, Muzri adının neden sık gorunduğu açıklanabilir.